

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα
Προσχολικής Εκπαίδευσης

Μάθημα: *Σπουδές φύλου και λογοτεχνία*

«Μεταφεμινισμός»

Πρόκειται για συνέχεια του
φεμινισμού ή για αντίδραση και
κριτική στον φεμινισμό;

Διδάσκουσα: Ευγενία Σηφάκη

Βιβλιογραφικές αναφορές και πηγές

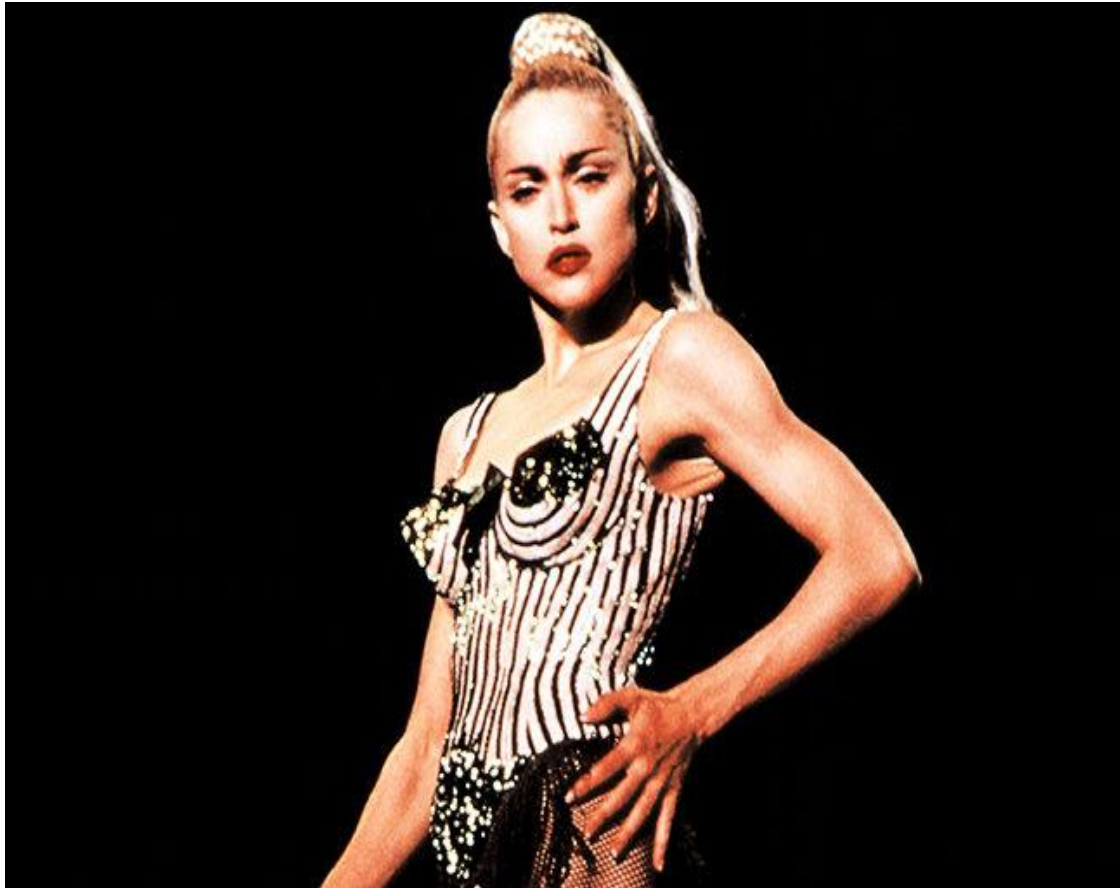
1. Brooks, Ann, *Postfeminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms* (London & NY: Routledge, 1997).
2. Gamble, Sarah (ed.), *The Routledge Companion to Feminism and Postfeminism* (London & NY: Routledge, 2006).
3. Wolf, Naomi, *Fire With Fire: The New Female Power and How it Will Change the 21st Century* (London: Chatto & Windus, 1993).

Ο μεταφεμινισμός είναι ένας όρος της μόδας αλλά ασαφής και αμφιλεγόμενος

- Πολύ συχνά, κυρίως στον αγγλοσαξονικό χώρο, ακούμε γυναίκες να δηλώνουν ότι δεν είναι φεμινίστριες αλλά μεταφεμινίστριες.
- Τί σημαίνει όμως το πρόσημο «μετά»; Αναφέρεται σε εξελίξεις που προϋποθέτουν τις αλλαγές στις αντιλήψεις και τις νομοθεσίες που έχει επιφέρει το φεμινιστικό κίνημα, ή είναι απλά αντίδραση στον φεμινισμό;

- Υπάρχουν διαφορετικές χρήσεις του όρου. Όπως μας εξηγεί η Sarah Gamble, πρόκειται για έναν μη δόκιμο και μη ακαδημαϊκό όρο που επινοήθηκε από τον χώρο των ΜΜΕ κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980 και αρχικά αναφερόταν σε μία αρκετά αναγνωρίσιμη κατηγορία γυναίκας που συναντάμε κατ'εξοχήν στα μίντια: μία γυναίκα που, από τη μια μεριά, ντύνεται προκλητικά, με τρόπο που παραδοσιακά θεωρούμε ότι τη μετατρέπει σε «αντικείμενο» για το βλέμμα και την επιθυμία των ανδρών, αλλά, από την άλλη, απαιτεί δικαιώματα και εξουσία που, επίσης παραδοσιακά, ταυτίζουμε με τον χώρο των ανδρών.

Τυπική «εικόνα» του μεταφεμινισμού είναι, επί παραδείγματι, η Μαντόνα

- Μία αμερικάνικη τηλεοπτική σειρά που έχει μελετηθεί ως παράδειγμα μεταφεμινιστικής ιδεολογίας είναι το “Sex and the City” που προβάλλεται και στην Ελλάδα. Οι ηρωίδες είναι επαγγελματικά επιτυχημένες και ανεξάρτητες γυναίκες, αλλά βασικές τους μέριμνες είναι: η μόδα και η ομορφιά (το να ψωνίζουν ρούχα, παπούτσια, αξεσουάρ, κλπ.) και οι ερωτικές σχέσεις. Εξάλλου το επάγγελμα της πρωταγωνίστριας και αφηγήτριας, Κέρι, είναι, ακριβώς, το να σχολιάζει τη σεξουαλική σκηνή της Νέας Υόρκης σε ανάλογη στήλη της εφημερίδας της.
- Σκεφτείτε: στην ελληνική τηλεόραση, κυρίως σε εμπορικές εκπομπές ή στον χώρο του λαϊκού τραγουδιού, δεν υπάρχουν παραδείγματα γυναικών, οι οποίες κατέχουν αξιοσημείωτη εξουσία στον χώρο τους, αλλά όμως ντύνονται και αυτοπροβάλλονται ως, πάνω απ’ όλα, καλλίγραμες και σέξυ, σα να δηλώνουν ότι προτεραιότητά τους στη ζωή είναι το να είναι επιθυμητές ερωτικά;

- Ένα ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι:
Οι γυναίκες που χρησιμοποιούν την εικόνα και το ύφος της παραδοσιακής θηλυκότητας και σεξουαλικότητας ως μέσα για τη δική τους ενδυνάμωση, έτσι ώστε να αποκτήσουν δύναμη κοινωνικά αλλά και χρήματα, αναπαράγουν και διαιωνίζουν την υποδεή και υποτιμητική θέση της γυναίκας ως ερωτικό αντικείμενο ή την υπονομεύουν και την ανατρέπουν;

- Προσέξτε, οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα δεν είναι απλές. Ίσως να πρέπει να εξετάσουμε τις τηλεοπτικές και καλλιτεχνικές επιδόσεις των λεγόμενων *celebrities* κατά περίπτωση.
- Για παράδειγμα, άλλο οι κουτσομπολίστικες εκπομπές και άλλο τα καλλιστεία της βιομηχανίας πορνό του Playboy.
- Ωστόσο, στον χώρο των σπουδών φύλου, έχει αρχίσει να καταγράφεται και να μελετάται η αντίδραση αρκετών γυναικών που δυσανασχετούν με την υπερπροβολή τέλειων και σέξυ γυναικείων σωμάτων από τα μίντια, καθώς ούτε μπορούν αλλά ούτε και θέλουν να ταυτιστούν με τα μοντέλα αυτά.
- Κάτι ακόμα: η σχέση της γυναικείας χειραφέτησης με τη σεξουαλική απελευθέρωση είναι πάντα πολύπλοκη και δύσκολη. Ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις δυσκολίες που ενέχει.

Καλλιστεία για την playmate της χρονιάς με την Ελένη Μενεγάκη (2005)

- Δείτε ένα απόσπασμα από την παραπάνω εκπομπή και σκεφτείτε: γιατί να προβάλλεται μία επιχείρηση πορνό όπως το Playboy στην ελληνική τηλεόραση; Δεν «κανονικοποιείται» κατ' αυτόν τον τρόπο η πορνογραφία; Τί φανερώνει το γεγονός ότι την εκπομπή παρουσιάζει μία διάσημη και δημοφιλής τηλεπερσόνα;

<http://www.youtube.com/watch?v=Nqwi3J9qtTU>

Ο μεταφεμινισμός παραμένει ρευστός ως έννοια, δεν έχει οριοθετηθεί με σαφήνεια.

Ωστόσο, κάποια γενικά του χαρακτηριστικά συνοψίζονται από την Gamble, και έχει σημασία να παρατηρήσουμε ότι τα χαρακτηριστικά αυτά είναι απολύτως συνυφασμένα με τα ήθη των δυτικών κοινωνιών:

1. Οι μεταφεμινίστριες ασκούν κριτική στο φεμινιστικό κίνημα του δεύτερου κύματος, με το επιχείρημα ότι, με το που επικεντρώθηκε στη θυματοποίηση των γυναικών (κακοποίηση, βιασμό, σεξουαλική παρενόχληση, κλπ.), κατασκεύασε έναν μύθο, αυτόν της γυναίκας ως παθητικό θύμα, ως αδύναμο πλάσμα που έχει ανάγκη από προστασία. Ο μεταφεμινισμός αρνείται τον συσχετισμό της γυναίκας με την κατάσταση του θύματος, προκρίνοντας την αυτονομία και την ευθύνη των γυναικών για τη ζωή τους.

2. Καθώς αρνείται να θεωρήσει τις γυναίκες θύματα, ο μεταφεμινισμός διστάζει να καταδικάσει την πορνογραφία.
3. Καθώς οι περισσότερες μεταφεμινίστριες συμπαρατάσσονται με τον πολιτικό φιλελευθερισμό, προκρίνουν μία ευέλικτη ιδεολογία που να προσαρμόζεται σε ανάγκες και επιθυμίες διαφορετικών ατόμων.
4. Ο μεταφεμινισμός είναι άρρητα προσανατολισμένος προς την ετεροφυλοφιλία.

Στις παραπάνω θέσεις που παρουσιάζει η Gamble μπορούμε να προσθέσουμε και τα εξής:

5. Η εικόνα της σημερινής δραστήριας και δυναμικής γυναίκας συνυφαίνεται με τον καταναλωτισμό και τη δυνατότητα για καταναλωτισμό που έχουν οι εύπορες γυναίκες.

6. Πολλές νέες γυναίκες σήμερα που αυτοπροσδιορίζονται ως μεταφεμινίστριες κατηγορούν τις φεμινίστριες του δεύτερου κύματος για πουριτανισμό και αυταρχική επιβολή «πολιτικά ορθών» συμπεριφορών.

Η Naomi Wolf κάνει έναν ενδιαφέροντα διαχωρισμό ανάμεσα στον φεμινισμό ως φαινόμενο και την εικόνα για τον φεμινισμό που έχει ο πολύς κόσμος και που είναι βασικά κατασκευάσμα των ΜΜΕ. Υποστηρίζει ότι τα ΜΜΕ μετέτρεψαν τις φεμινίστριες σε καρικατούρες (άσχημες, ασεξουαλικές, άγριες κι επιθετικές «αντρογυναίκες») για να πολεμήσουν το φεμινιστικό κίνημα, αλλά ότι και το ίδιο το φεμινιστικό κίνημα του δεύτερου κύματος δεν διέθετε την ευελιξία ώστε να αποδεχθεί τις διαφορετικές ανάγκες διαφορετικών γυναικών, με αποτέλεσμα να μην έχει τα μέσα για να αντισταθεί αποτελεσματικά στις επιθέσεις των ΜΜΕ.

Η απάντηση του φεμινισμού στον μεταφεμινισμό

- Οι φεμινίστριες του δεύτερου κύματος αντέδρασαν έντονα στο φαινόμενο του μεταφεμινισμού. Υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει μετα-φεμινισμός αλλά προ-φεμινισμός. Ο μεταφεμινισμός είναι μια επιστροφή στην προ-φεμινισμού εποχή, μία επιχείρηση καταστροφής των επιτευγμάτων του φεμινισμού.
- Εξάλλου οι μεταφεμινίστριες είναι όλες νέες, ωραίες, λευκές και επιτυχημένες περσόνες των ΜΜΕ (κατά κανόνα «γκλαμουράτες») και αδιαφορούν για τα προβλήματα μη προνομοιούχων ομάδων – αντίθετα, ο φεμινισμός έχει πολιτικό περιεχόμενο και αντιστέκεται στην ηγεμονία του οικονομικού και πολιτικού κατεστημένου της καπιταλιστικής Δύσης. Συμπαραστέκεται και αγωνίζεται για τις γυναίκες όλων των κοινωνικών τάξεων, εθνοτήτων, εθνικοτήτων, φυλών και θρησκειών, αλλά και για τα δικαιώματα των σεξουαλικών μειονοτήτων .

Σύγχυση του «μεταφεμινισμού» με τις πρακτικές του λεγόμενου «τρίτου κύματος».

- Μερικές φορές, όπως στο βιβλίο της Ann Brooks, η σχέση μεταδομιστικής θεωρίας και φεμινισμού ονομάζεται «μεταφεμινισμός», κατ' αναλογία με τους όρους μεταμοντερνισμός και μεταδομισμός. Ο λόγος είναι ότι τόσο το τρίτο κύμα του φεμινισμού, που αναπτύχθηκε στα πλαίσια μεταδομιστικών θεωριών, όσο και ο μεταφεμινισμός ασκούν κριτική στον φεμινισμό του δεύτερου κύματος.
- Γενικά όμως αυτή η χρήση του όρου δεν είναι καλή ιδέα, καθώς δημιουργεί μία σύγχυση ανάμεσα στις θεωρίες και τις δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του τρίτου κύματος και τον κατά βάση πολιτικά συντηρητικό μεταφεμινισμό.

Αντί επιλόγου

Αντί επιλόγου, παραθέτουμε κατ' αρχάς ένα κείμενο που επικεντρώνεται στις διαφορές του τρίτου κύματος με τον μεταφεμινισμό. Πρόκειται για ένα χρήσιμο απόσπασμα από το *κείμενο-μανιφέστο του τρίτου κύματος*, το *Third Wave Agenda*, των *Leslie Heywood and Jennifer Drake* που παραθέτει η Gamble :

«Γνωρίζουμε ότι αυτό που καταπιέζει εμένα ίσως να μην καταπιέζει εσένα, ότι αυτό που σε καταπιέζει ίσως να είναι κάτι στο οποίο συμμετέχω και ότι αυτό που καταπιέζει εμένα ίσως είναι κάτι στο οποίο συμμετέχεις εσύ. Ακόμα και καθώς

διαφορετικές πλευρές του φεμινισμού και του ακτιβισμού έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, δεν παύουν να είναι όλες κομμάτι της ζωής μας του τρίτου κύματος, της σκέψης και των πράξεών μας: είμαστε τα προϊόντα όλων των αντιφατικών ορισμών των διαφορών μέσα στους φεμινισμούς, όντα υβριδικά, έτσι που ίσως να έχουμε πια ανάγκη από ένα τελείως διαφορετικό όνομα.»

Ωστόσο οι Heywood και Drake ξεκαθαρίζουν ότι αυτό το «διαφορετικό όνομα» δεν θα είναι «μεταφεμινισμός», καθώς ο τελευταίος είναι κατά βάση συντηρητικός και περιορισμένης εμβέλειας.

- Ίσως το τρίτο φεμινιστικό κύμα να είναι σε θέση (αντίθετα με τον μεταφεμινισμό) να αντιμετωπίσει τη νέα κατάσταση των οικονομικών, πολιτικών και τεχνολογικών εξελίξεων, που έχει δημιουργήσει αντίστοιχα και νέες δυνατότητες αλλά και κινδύνους για τις γυναίκες, τους οποίους οι φεμινίστριες του δεύτερου κύματος δεν ήταν σε θέση να φανταστούν.
- Αλλά ανεξάρτητα από ονομασίες και χαρακτηρισμούς, είναι βασικό οι γυναίκες να συνεχίσουν και να προχωρήσουν με τους αγώνες τους.
- Όσο αυστηρή κριτική και να επιδέχονται κάποιες όψεις του φεμινισμού, ο όρος «φεμινισμός» δεν πρέπει σε καμμία περίπτωση να χάσει το νόημά του.